De Geest en troost

Parakleet is meer dan een trooster

Wie niet zo lekker in zijn vel zit kan daar tegenwoordig op veel manieren wat aan doen. Diepe rimpels en vetkwabben kun je laten verwijderen. Of mensen zoeken troost bij geestverruimende middelen, snoepen, pillen, drank of surfen zich suf achter de pc. Toch is dat volgens Margriet Gosker vooral kortstondige en schrale troost. Echte troost is bij God te vinden. Een troost die wijder en dieper gaat dan steun in moeilijke tijden.

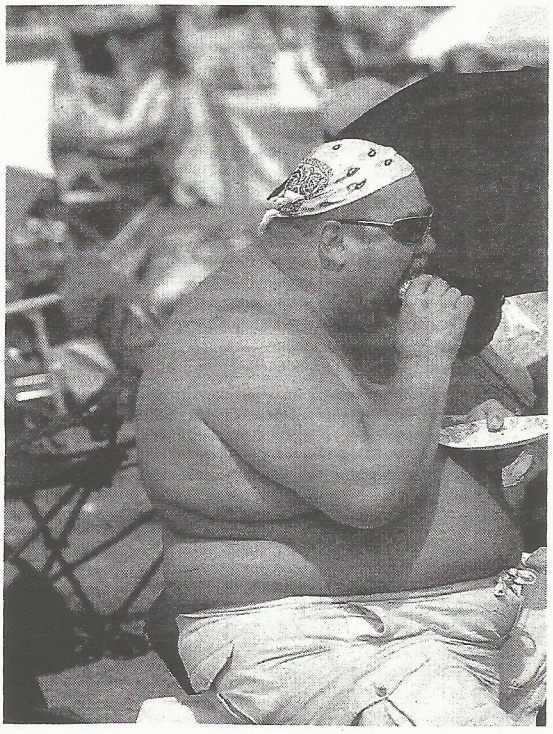
Echte troost vind je in een leven met God. En daarvoor moet je bij Jezus zijn, weet de Heidelbergse Catechismus. Dat je bij Jezus hoort en in zijn Geest leeft, dat je in Hem gelooft, in die geweldige man, die liefde predikte en die liefde gaf en die liefde leefde. Dat is je enige troost.

Toen ik negentien was kreeg ik van mijn vrienden en vriendinnen op de middelbare school voor mijn verjaardag een boek met de titel: 'De Trooster is gekomen'. Het was geschreven door toenmalige predikanten en evangelisten en het staat nog steeds in mijn boekenkast. Ik kreeg het in 1964 en ben er nog niet toe gekomen het weg te doen. Bij het schrijven van deze Pinksterbijdrage heb ik het weer eens opgeslagen en mij er over verbaasd dat middelbare scholieren elkaar in die tijd zulke boeken gaven. De bundel staat vol gedachten over de Heilige Geest, maar de titel dekt de inhoud niet, want er wordt maar heel weinig over de troostende functie van de Heilige Geest in gezegd. Ik heb de indruk, dat ook andere theologen er meestal niet veel aandacht aan besteden.

Geheel anders is het in onze liturgische traditie. In talloze liederen uit het Liedboek wordt de Heilige Geest als de Trooster bezongen. Lied 77 is daar een mooi voorbeeld van. Maar we vinden diezelfde gedachte ook al in het vóór-middeleeeuwse gezang Pange lingua gloriosa van Frater Venantius (535-609), dat ook in ons liedboek te vinden is als Lied 186. Wie naar klassieke liedteksten zoekt, die de Heilige Geest als Trooster bezingen hoeft niet echt niet lang te zoeken. Er is een heel rijke traditie voorhanden. Wel vraag ik me af of het misschien zou kunnen zijn, dat die traditie wat aan het 'minderen' is. In moderne liedteksten ben ik de Heilige Geest als Trooster(es) nauwelijks tegengekomen.

Tafelgesprek

Wat is de bijbelse achtergrond van de Heilige Geest als Trooster? Die is feitelijk maar heel beperkt. Je komt terecht bij het evangelie van Johannes. In zijn afscheidsrede (Joh. 14-17) spreekt Jezus tot vier maal toe over de Trooster die komen zal, wanneer hij is heengegaan naar zijn Vader. Hij doet dat in een gesprek dat vlak na de voetwassing plaatsvond, toen hij met zijn leerlingen aan tafel aanlag. Hij had zojuist aan Judas, de zoon van Simon Iskariot, het in een schaal gedoopte brood aangereikt. Judas had dat brood wel aangenomen, maar was direct daarna van tafel opgestaan en had de deur met een klap achter zich had dichtgeslagen. Op dat dramatische moment - aan de vooravond van de Passio Magna - begint Jezus dit tafelgesprek met zijn vrienden. Straks zal Hij niet meer bij hen zijn en daarom moedigt hij hen aan om niet de moed te verliezen, maar om op God te blijven vertrouwen. Hij is even ontroerd als zijn leerlingen. Hij wil hen nog van alles zeggen en tegelijk weet hij dat er weinig tijd meer is. Hij wil hen laten weten, dat hij weg gaat, maar tegelijk belooft hij, dat hij terug zal komen. Hij vertelt over zijn eigen hechte band met zijn hemelse Vader en hij drukt zijn leerlingen voor de laatste keer op het hart wat de kern is van zijn boodschap: dat ze God moeten liefhebben en zich moeten houden aan wat hij heeft gezegd.

Of mensen zoeken troost bij geestverruimende middelen, snoepen, pillen, drank (foto CW)

Belofte

De leerlingen waren confuus en onthutst. Hoe moet het nu verder als Jezus er niet meer is? Drie jaar lang waren ze met elkaar opgetrokken en dan maak je veel mee met elkaar. Er waren altijd veel mensen om hem heen geweest. Ze hadden zijn prediking gehoord en zijn wonderen gezien. Ze waren gekomen en gegaan, maar de leerlingen waren gebleven. Ze hadden zijn onderwijs gevolgd, ze hadden gezien hoe hij mensen had genezen Er waren dingen gebeurd die niemand had kunnen bedenken. En alles wat Jezus zei en deed was steeds zo anders als wat je zelf zou hebben gezegd of gedaan. Er was in die jaren van samen optrekken een hechte band met Hem gegroeid. Al een paar keer eerder had Jezus hen aangegeven, dat het einde in zicht was en dat er iets stond te gebeuren, waardoor alles anders zou worden. Maar dat was nog niet echt tot de leerlingen doorgedrongen. Maar in zijn afscheidsrede spreekt Jezus het nu onomwonden uit. Hij gaat hen verlaten.

De Trooster komt

De Trooster komt, die Christus zenden zal
en die nooit van ons wijkt.
De Trooster komt, de ure is er al,
dat hij het vuur ontsteekt.
De Vader zendt Hem uit de Hoge.
Hij toont zijn hulp en mededogen.
De Trooster komt.

De Raadsman komt, die u terzijde staat.
Hij wijst de rechte weg.
De Raadsman komt, gij deelt in zijn beraad
van waarheid en recht.
Door Vader en door Zoo n gezonden
zal Hij het komende verkonden.
De Raadsman komt.

De Heilige Geest als Hij zich openbaart,
stelt alles in zijn licht,
De Heilige Geest, waar Hij verschijnt op aard,
houdt Hij gestreng gericht.
Hij is voor Christus de Getuige.
Hij komt de wereld overtuigen,
de Heilige Geest.

O Geest van God, die alles uit Hem neemt
nooit gaat zijn woord voorbij.
O Parakleet, blijf Gij de wereld vreemd.
Gij komt uw kerk nabij.
Gij zijt het die voor ons bewaarde
al wat de Heiland deed op aarde,
O Geest van God.

A.L. Smelik

En dan belooft hij hun de Trooster, dat is de Heilige Geest, die zal komen in zijn naam. Die Geest zal hen nieuwe 'spirit' en kracht geven en 'courage to be'.

Trooster?

Wie echter in de Nieuwe Bijbelvertaling naar de teksten over de Trooster in het Johannesevangelie zoekt, komt bedrogen uit. Je zult ze niet meer vinden. Je vindt ze evenmin terug in de Groot Nieuws Bijbel en de Willibrordvertaling. Het geliefde beeld van de Heilige Geest als Trooster is dus in de nieuwste bijbelvertalingen helemaal niet meer aan de orde. En dat is puur een kwestie van vertaling.

In de grondtekst vinden we namelijk het Griekse woord Parakleet. En een para-kleet is iemand die er bij geroepen wordt om een ander te ondersteunen en te begeleiden. Iemand dus die dicht bij je is en die naast je staat. Het is dus wel te begrijpen, dat de NBG-vertaling van 1951 en de Statenvertaling dit met 'Trooster' hebben vertaald. Dat is iemand die je steunt in je verdriet. Maar in de Nieuwe Bijbelvertaling lezen we: 'pleitbezorger'. Je zou ook kunnen zeggen 'advocaat'. Dat is iemand die het voor je opneemt en je bijstaat in een conflict of in de rechtszaal. Beide vertalingen dekken niet helemaal de inhoud van het woord Parakleet. Want de betekenis van dit woord is veel breder. Het gaat niet alleen om troost bij verdriet, het gaat ook niet alleen om hulp bij bedreiging of beschuldiging. Het gaat om veel meer. Het omvat eigenlijk het hele leven. In de Willibrord-vertaling staat het algemene woord 'helper' en in de Groot Nieuws Bijbel staat: 'een ander om jullie bij te staan'. Je mag de Parakleet, dat is de Heilige Geest, aanroepen als je in nood bent of verdriet hebt, maar óók als je iets moois mag doen of als je iets moeilijks moet doen, of als je ergens door heen moet bijten. De belofte, die Jezus hier doet, houdt in dat zijn volgelingen door de Geest kracht, steun, troost en motivatie zullen ontvangen om te doen wat hun te doen staat. Jezus' aanwezigheid zet zich voort in de komst van de Geest, die altijd bij ons blijft.

In Lied 77 van het Liedboek zijn door A. L. Smelik al deze verschillende aspecten van de Parakleet bewust uitgewerkt en komen ze tot goed hun recht.

Margriet Gosker